

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ โดยเสนอผลการศึกษาเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ความสำคัญของการวิจัยต่อสถาบันอุดมศึกษา
- ตอนที่ 2 สภาพการวิจัยทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษา
- ตอนที่ 3 การส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา
- ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความสำคัญของการวิจัยต่อสถาบันอุดมศึกษา

เมื่อพิจารณาภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แล้วจะเห็นได้ว่าการสอนเป็นภารกิจที่สถาบันอุดมศึกษาทั้งหลายทั้งปวงถือเป็นอันดับแรก และได้กระทำมาอย่างต่อเนื่องโดยตลอด นับแต่มีสถาบันอุดมศึกษาเกิดขึ้นในโลก โดยที่แต่ก่อนนั้นการสอนซึ่งถือกันว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดวิชาการจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป เป็นการดำรงรักษาองค์ความรู้ให้คงอยู่ในสังคม ความรู้ที่ถ่ายทอดนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสมบูรณ์ตายตัว ไม่ควรมีข้อโต้แย้งมากนัก ดังนั้น ความรู้จึงขยายตัวได้ช้าในระยะแรก หลังจากสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ได้เข้ามามีบทบาทในการค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ ทำให้วิทยาการของโลกได้เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยวิธีการค้นคว้าแสวงหาความรู้เช่นนี้ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการวิจัยในปัจจุบันนั่นเอง (สูกางค์ จันทวานิช, 2526) การวิจัยเริ่มมีบทบาทในสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังหลังจากยุคกลาง (Middle Age) ดังที่ เคอร์ (Kerr, 1964) ได้กล่าวไว้ว่า โฉมหน้าของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งเมื่อเข้าสู่ยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฮัมโบลด์ท์ (Wilhelm von Humboldt) จัดตั้งมหาวิทยาลัยเบอร์ลินขึ้นที่เยอรมัน เมื่อ ค.ศ. 1809 การอุดมศึกษาตามแนวของมหาวิทยาลัยเยอรมันเน้นการศึกษาด้านปรัชญาและวิทยาศาสตร์การวิจัย และภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เป็นต้นมา สถาบันที่เคยเน้นเรื่องงานสอนก็พยายามเปลี่ยนแปลงให้เป็นสถาบันที่เน้นการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อดึงดูดอาจารย์ผู้สอนให้ทำงานวิจัยมากขึ้น วิทยาลัยต่าง ๆ ก็พยายามจะเปลี่ยนแปลง เช่นนั้น แม้ว่าบางแห่งจะไม่มีความพร้อมก็ตาม อย่างน้อยที่สุด ก็ขอให้ทำการวิจัยหรือจัดพิมพ์หนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมา (Martin, 1969)

การที่สถาบันอุดมศึกษาในช่วงดังกล่าว เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยนั้นเอง ทำให้บทบาทเดิมของสถาบันอุดมศึกษาแต่ก่อนคือ เน้นการรักษา และถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ซึ่งก็คืองานสอนเป็นส่วนใหญ่ สถาบันอุดมศึกษาได้ขยายบทบาทเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ให้กับสังคม ดังนั้นในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษา จึงต้องจัดสภาพสิ่งแวดล้อมบรรยากาศ ให้เอื้อต่อการแสวงหา ค้นคว้าวิจัยของนักวิชาการ อาจารย์และนักวิจัยที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา โดยให้มีผลต่อเนื่องถึงอนาคตในการบุกเบิก ค้นคว้า แสวงหาความรู้ อย่างไม่หยุดนิ่ง ทั้งนี้ เพื่อแสดงว่าสถาบันอุดมศึกษานั้นเป็นแหล่งสะสมความรู้ของมนุษยชาติ ทำหน้าที่อนุรักษ์ ถ่ายทอด และขยายองค์ความรู้ให้กับสังคมตลอดไป (Carnegie Commission on Higher Education, 1983) ในสถาบันอุดมศึกษาปัจจุบันนี้ จึงถือว่าการวิจัยนั้นมีความสำคัญเท่าเทียมกับการสอน และไม่ควรพิจารณาให้งานใดยิ่งหย่อนกว่ากัน งานทั้งสองประเภทจะต้องอาศัยพลังสติปัญญา และความคิดเท่าเทียมกัน (Appleby, 1973) ในบางกรณีการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ยังถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดกว่าทุกงาน ดังที่ รูดอล์ฟ (Rudolph, 1962) ได้กล่าวไว้ว่างานวิจัยควรเป็นงานที่สำคัญที่สุดของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ถ้าไม่มีการวิจัยแล้ว ความรู้ที่มีอยู่ย่อมจะไม่เพียงพอและในที่สุดเราก็จะกลายเป็นคนโง่เขลาไปได้ งานวิจัยจึงเป็นงานที่เสาะแสวงหาความรู้ให้กับสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า อาจารย์ซึ่งนับว่าเป็นบุคลากรสำคัญในสถาบัน-อุดมศึกษาควรให้ความสำคัญต่องานวิจัยอย่างจริงจัง ภาระหน้าที่ของอาจารย์อย่างน้อยที่สุดจะต้องมี 2 ประการ คือ การสอนเพื่อดำรงรักษาความรู้และวิทยาการต่าง ๆ และการวิจัยเพื่อค้นคว้าทดลองหาความรู้ใหม่ (สังต์ อูทรานันท์, 2520) เพราะในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย มีการคิดค้น วิจัย เสาะหาวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จึงต้องมีการนำสิ่งที่ได้วิจัย หรือความรู้ใหม่ ๆ มาสอนเพิ่มเติม การวิจัยจะช่วยให้ได้มีการปรับปรุงการสอนต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น ทั้งทางด้านปฏิบัติ หลักการ ตลอดจนจนความเป็นจริงในปัจจุบัน (วิจิตร อาวะกุล, 2527)

นอกจากการวิจัยจะมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสถาบันอุดมศึกษาแล้ว การวิจัยยังเอื้ออำนวยประโยชน์เป็นอย่างมากในการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในภารกิจทั้งหมดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ วราภรณ์ บวรศิริ (2526) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้
2. ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ
3. ช่วยในการวางนโยบาย และการวางแผนได้ถูกต้อง
4. ช่วยแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานได้ถูกต้อง
5. ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหาร ในการวินิจฉัย สั่งการ และตัดสินใจปัญหา
6. ช่วยให้ผู้บริหารและนักปฏิบัติการ สามารถติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองดีขึ้น
7. ฝึกในการใช้เครื่องมือวิจัยอย่างกว้างขวาง
8. ช่วยให้มีผลงานวิจัยเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อทราบข้อเท็จจริง และนำมาพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ประโยชน์ของการวิจัย มิใช่เพียงเพื่อทำหน้าที่บุกเบิก แสวงหาความรู้ หรือสร้างทฤษฎีใหม่เท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบบริหารต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลถึงการส่งเสริมปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ผู้บริหาร และนักการศึกษาทั่วไป (กมล สุตประเสริฐ, 2516)

ประโยชน์และคุณค่าของการวิจัยในขณะนี้มีมากมาย ซึ่ง สุวัฒน์ สุวรรณเขตนิคม (2533) ได้สรุปไว้ดังนี้ คือ

- (1) ให้ความรู้ใหม่
- (2) ตรวจสอบความทันสมัย ความลุ่มลึก และความกว้างของความรู้เดิม
- (3) สร้างนวัตกรรม
- (4) ช่วยเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการมองปัญหาของการปฏิบัติงานในประเภทและระดับต่าง ๆ

- (5) ชี้แนะทางเลือกต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์
- (6) เป็นกระจกส่องวิถีชีวิตและผลการปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคล
- (7) เป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่ผู้บริหารนักพัฒนาใช้ในการเสริมสร้างและกำกับบรรยากาศในการทำงาน ตลอดจนพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานที่พึงประสงค์ขององค์กร และของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

บ๊วย อึ้งภากรณ์ (2517) ให้ข้อคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการวิจัยว่า ผู้บริหารเมื่อเห็นประโยชน์ของการวิจัยแล้ว ควรจะเร้าหรือจูงใจตลอดจนกระตุ้นเตือนให้คณาจารย์ และประชาชน ได้มีส่วนรับรู้ และเข้าใจในความสำคัญของการวิจัย เพราะงานวิจัยจะช่วยให้การวินิจฉัยปัญหา กำหนดนโยบาย และการจัดทำโครงการใหญ่ ๆ มีโอกาสผิดพลาดได้น้อย และมีทางที่จะบรรลุความสำเร็จได้มาก ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้เลือกวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานพอสมควร ระบุว่า มหาวิทยาลัยที่ไม่มีหรือไม่สนับสนุนการวิจัย ยังไม่ได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพราะภารกิจอันหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา คือ การสร้างสรรค์ วิชาการ การแสวงหาความรู้จากธรรมชาติโดยตรงด้วยตนเอง ถ้าอาจารย์ไม่ทำการวิจัย หรือ คัดคิดเพื่อให้รู้จักธรรมชาติในสาขาวิชาการของตนเอง ความรู้ที่อาจารย์มีสำหรับถ่ายทอดไปยังศิษย์ก็เป็นเพียงสิ่งที่จำมาจากการเรียน การอ่านผลงานตำรับตำราของนักวิชาการในแหล่งอื่น อาจารย์จึงเป็นเหมือนเครื่องบินตกหรือสมุดหนังสือที่เคลื่อนที่ได้ พุดได้เท่านั้น เมื่ออาจารย์เริ่มต้นคิดค้นหรือวิจัยด้วยตนเอง บรรยากาศทางวิชาการที่มีสภาพโปร่งแจ้งแจ้งชั้น จะเกิดขึ้นแทนที่บรรยากาศอันเฉื่อยชา ซึมเซา ทั้งนี้เป็นเพราะ ทั้งอาจารย์และนิสิตนักศึกษาเกิดความรู้สึกว่า กำลังเผชิญหน้ากับแหล่งความรู้ที่มีชีวิตชีวา นอกจากนี้ กำแหง พลังกูร (ม.ป.ป.) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการทำงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาว่า ควรจะได้ปรับปรุงระบบการทำงานของอาจารย์ให้มีเวลาทำการศึกษาวิจัยให้เพียงพอ โดยเฉลี่ยปริมาณงานให้อาจารย์ทุกคนมีส่วนสม่ำเสมอกันตามสมควร ไม่ควรให้อาจารย์ทำการสอนมากเกินไป

ตอนที่ 2 สภาพการวิจัยทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษา

แม้ว่าการวิจัยจะมีประโยชน์และความสำคัญสำหรับการพัฒนาระบบต่าง ๆ ไม่ว่าในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนทั่วไปที่จะต้องพบการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงซึ่งมีผลมาจากการวิจัยตลอดมา พวกเขารับรู้และยอมรับถึงบทบาทและความสำคัญของการวิจัยต่อชีวิตความเป็นอยู่มา

เป็นเวลานานก็ตาม แต่สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยเรา นั้น การวิจัยยังเป็นสิ่งค่อนข้างใหม่ เพราะผลการวิจัยที่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ยังมองไม่ค่อยเห็นนัก การยอมรับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้า จนอาจกล่าวได้ว่าคนไทยยังมองไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยก็ได้ เพราะทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารต่างก็มีความรู้สึกว่าการลงทุนในการวิจัย เป็นเรื่องไร้สาระเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ ควรที่จะใช้ทรัพยากรของชาติดำเนินงานในด้านอื่นมากกว่า จึงไม่ให้ความสนใจ หรือสนับสนุนการดำเนินงานในด้านนี้เท่าที่ควร (คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2524) กิจกรรมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาของไทยมีผลกระทบจากการศึกษาของไทยเปลี่ยนไปรับแบบอย่างของตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4-5 เป็นต้นมา ในช่วงนั้นการวิจัยก็ยังไม่เกิดขึ้น เพราะการได้ความรู้ใหม่ก็อาศัยเรียนรู้โดยตรงจากผู้รู้ชาวต่างประเทศ เอามาถ่ายทอดแก่นักเรียนไทย ไม่จำเป็นต้องค้นคว้าวิจัยขึ้นเอง เพียงแต่ส่งคนไปศึกษาต่อต่างประเทศ แล้วนำความรู้ของตะวันตกกลับมาสอนก็เพียงพอแล้ว ประเพณีปฏิบัติในสถาบันศึกษาของไทย จึงไม่เรียกร้อง ต้องการให้ครู อาจารย์ทำหน้าที่วิจัย ตราบเท่าที่การอุดมศึกษาช่วงนั้นยังมีเพียงชั้นปริญญาตรี เมื่อเริ่มมีบัณฑิตศึกษา การทำวิจัยถือเป็นแบบฝึกหัดเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นหน้าที่บังคับของผู้เรียนเท่านั้น จนกระทั่งในระยะหลังไม่ถึง 10 ปี นี้เอง มีกฎเกณฑ์การขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการที่อาจารย์ผู้ขอต้องแสดงผลงานวิจัย จึงนับได้ว่าเงื่อนไขและสภาพการทำงานบังคับให้อาจารย์ต้องทำงานวิจัยกันอย่างจริงจัง ดังนั้นการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาในช่วงนั้น จึงเพียงอยู่ในขั้นเริ่มแรก และยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างพอเพียง

จากเอกสารรายงานการสัมมนาทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2513) ได้กล่าวถึง สภาพการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้นไว้ว่ามีปัญหา ดังนี้

1. ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวางแผน วางแผน และประสานงานการวิจัยในสาขาต่าง ๆ
2. เวลาที่ใช้เกี่ยวกับการสอนมากเกินไป การวิจัยต้องการเวลาเพื่อการอ่าน การคิด และการวิเคราะห์มาก

3. การขาดแคลนกิจกรรมทางวิชาการระดับสูง เช่น การรวมกลุ่มทางวิชาการ การประชุม การสัมมนาวิชาการ และการเผยแพร่เอกสารวิชาการ

4. การขาดแคลนทุนทรัพย์สำหรับการวิจัย

5. การขาดบริการห้องสมุดที่เพียงพอสำหรับการวิจัย เอกสารในหอสมุดมักจะมีไว้เพื่อการสอนเท่านั้น บริการด้านการถ่ายเอกสารก็ยังไม่ดีพอ

6. ตัวบุคคลที่จะทำการวิจัย ขาดกำลังใจ ไม่เห็นความสำคัญ ไม่กระตือรือร้น ปัญหา มีอยู่ว่า การวิจัยส่วนมาก มีแรงกระตุ้นที่จะทำการวิจัย มาจากบุคคลที่จะทำวิจัยแต่ผู้เดียว

บ๊วย อังภาภรณ์ (2517) ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับสภาพการวิจัยในขณะนั้นไว้ว่า การวิจัยยังไม่เป็นที่ยอมรับ และให้ความเชื่อถือในการนำไปใช้ ผู้วิจัยหรือสถาบันวิจัยต่างก็ทำวิจัยกันไป ผู้ปฏิบัติหรือผู้ใช้ก็ยังคงปฏิบัติและใช้ความคิดดั้งเดิมของตน ขาดการประสานการเข้าใจระหว่างกัน ในระหว่างผู้วิจัยกับนักปฏิบัติ ระบบการเงินไม่จูงใจให้ทำงานวิจัยเป็นงานหลัก ดังนั้นอุปสรรคสำคัญของการวิจัยที่ประสบอยู่เสมอ ก็คือ ผู้ที่ทำการวิจัย และผู้ต้องการนำผลวิจัยไปใช้ มักจะมีทัศนะไม่ตรงกัน จึงทำให้ผลการวิจัยทั้งหลาย มักไม่ได้นำไปใช้ได้อย่างเป็นจริง

ลีปพนธ์ เกตุทัต (2518) กล่าวว่า อุปสรรคของการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ก็คือ การขาดแคลนผลงานการวิจัย เนื่องจากอาจารย์ที่มีความสามารถในการวิจัยมีน้อย ระบบบริหารสถาบันอุดมศึกษา ไม่เอื้ออำนวยให้การวิจัยรุดหน้าไปได้ เพราะนักวิจัยจะต้องเสียเวลาดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ของระเบียบปฏิบัติของทางราชการที่ใช้มาตรฐานในหน่วยงานทั่วราชอาณาจักร

แม้ว่าสภาพทั่วไปของการวิจัยในปัจจุบันจะมีแนวโน้มดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมากก็ตาม แต่ผลหรือประเภทของการวิจัยก็ยังขาดความสมดุลย์อยู่ระหว่างการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) กับการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) กล่าวคือ ผลการวิจัยโดยส่วนใหญ่มักจะหนักไปในทางวิจัยประยุกต์ ทำให้ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือความรู้ทฤษฎีใหม่ ๆ ไม่เกิดขึ้นมากนัก อย่างไรก็ตาม จรรยา สุวรรณทัต (2518) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) นั้น จะไร้ประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยก็หาไม่ แต่กลับจะมีประโยชน์มาก

โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ถ้าผลการวิจัยนั้นนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นจริง เพราะว่าเป็นขณะที่ประเทศไทยยังอยู่ในระยะพัฒนานี้ ประชากรของประเทศยังมีความยากจนและความล้าหลังห่างไกลความเจริญอยู่อีกมาก การศึกษาวิจัยเพื่อยกฐานะประชากรส่วนใหญ่เหล่านั้นขึ้น จึงเป็นความจำเป็นรีบด่วน นโยบายการปรับปรุงการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา จึงต้องเน้นโครงการวิจัย เพื่อความรู้ขั้นประยุกต์ อันจะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้โดยตรง มากกว่าโครงการที่ให้ผลด้านวิชาการบริสุทธิ์ ซึ่งอาจมีหรือไม่มีแนวทางที่จะนำไปพัฒนาถึงขั้นประยุกต์ก็ได้

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว สภาพการวิจัยในปัจจุบันนี้ มีการริเริ่มกระทำกันมากขึ้นกว่าเดิม ผลงานวิจัยจึงเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าการวิจัยหลายเรื่องจะมีผลที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร และยังใช้ภาษาที่ผู้อ่านสื่อความหมายที่ไม่เข้าใจอยู่ก็ตาม ก็นับได้ว่าเป็นแนวโน้มที่ดีขึ้นของการวิจัยในระดับอุดมศึกษา (สุภางค์ จันทวานิช, 2524)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้สรุปสภาพของการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย โดยแบ่งตามประเภทขององค์กรได้เป็น 3 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

1. การวิจัยในสถาบันระดับอุดมศึกษา
2. การวิจัยในหน่วยงาน ระดับนโยบายและแผนการศึกษา
3. การวิจัยในหน่วยงานปฏิบัติการ

สำหรับการวิจัยในสถาบันระดับอุดมศึกษานั้น จะมีความแตกต่างกันไปบ้าง ตามกลไกการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา เช่น มีการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ในศาสตร์สาขานั้น ๆ หรือ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยบุคลากรที่เป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา มีการวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้ยังมีการวิจัยในลักษณะวิจัยสถาบัน โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนการสอนหรือการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อการบริหาร การตัดสินใจสั่งการ การพัฒนาองค์กรของแต่ละสถาบันอีกด้วย

ตอนที่ 3 การส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา

พัทธา สายหู (2522) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการวิจัยในหมู่อาจารย์ว่า ต้องสร้างแรงจูงใจ 2 ลักษณะ คือ

1. แรงจูงใจภายนอก มีทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวกก็คือ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ให้เพียงพอสำหรับผู้ที่ต้องการทำงานวิจัย เช่น เวลา ความรู้ เทคนิคการวิจัย สิ่งตอบแทนสำหรับผู้วิจัยในด้านต่าง ๆ เป็นต้น ทางลบก็คือ มาตรการที่เกิดผลเป็นการลงโทษ สำหรับผู้ที่ไม่ทำวิจัย หรือทำวิจัยไม่สำเร็จ

2. แรงจูงใจภายใน เป็นแรงจูงใจที่สำคัญมาก คือ การตระหนักถึงความหมายและความจำเป็นของการวิจัย เพราะตราบดีที่อาจารย์ ยังไม่เห็น หรือยอมรับความหมาย และความจำเป็นของการวิจัยแล้ว การสร้างแรงจูงใจอื่น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นทางบวกและทางลบ ก็จะเป็นได้ แต่เพียงแรงจูงใจภายนอกตัวบุคคล ไม่มีประสิทธิผลจริงจังอะไรยั่งยืน แรงจูงใจภายในนั้น เกิดจากเงื่อนไข 2 ประการ คือ (1) ความรู้สึกว่ามีปัญหาที่ต้องตอบ (2) ความปรารถนาที่จะรู้คำตอบ ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการวิจัย คือ การรู้สึกว่ามีความต้องการอยากรู้ ซึ่งถือเป็นก้าวแรกของการวิจัย ส่วนก้าวที่สอง ต่อมาก็คือ ความต้องการรู้ให้แน่ด้วยการลงมือค้นคว้าเอง

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2524) ก็ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการวิจัย โดยเน้นการวิจัยทางการศึกษาไว้เช่นกันว่า การส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการวิจัยในหน่วยงานต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการวิจัยให้มากที่สุด บรรยากาศที่เกื้อกูลสำหรับการวิจัยนั้นประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ด้าน คือ นักวิจัย หน่วยงานวิจัย และบริบทของการวิจัย (Context) ซึ่งหมายถึง ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับนักวิจัย

1.1 ความรอบรู้ในเรื่องระบบการศึกษา

1.2 ความรอบรู้ในสังคมศาสตร์บางด้าน

- 1.3 ความรอบรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย
- 1.4 ความรอบรู้ในเชิงทฤษฎี
- 1.5 ความสามารถในการถ่ายทอดผลการวิจัย
- 1.6 ความสามารถในการเชิงวิเคราะห์วิจัย

2. ปัจจัยเกี่ยวกับหน่วยงานวิจัย ในแง่ที่มีสององค์ประกอบย่อย คือ โครงสร้างของหน่วยงาน และระบบบริหารของหน่วยงานวิจัย

2.1 โครงสร้างของหน่วยงาน หน่วยงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพต้องมีโครงสร้างที่ให้ปัจจัยป้อนเข้า (Input) ในแง่ต่อไปนี้

- 2.1.1 มีศูนย์ข้อมูลพื้นฐานที่ดีและพร้อมจะหยิบข้อมูลมาใช้ได้
- 2.1.2 มีเอกสารและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง เพียงพอสำหรับการทำวิจัยแต่ละเรื่อง
- 2.1.3 มีคณะวิจัยที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้ว
- 2.1.4 มีอุปกรณ์และเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย
- 2.1.5 มีทุนสำหรับการวิจัย

2.2 ระบบบริหารของหน่วยงาน

- 2.2.1 มีการจัดหาและกระจายบุคลากร ความสามารถ ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับการวิจัยอย่างเหมาะสม
- 2.2.2 มีการแบ่งแรงงาน และความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม
- 2.2.3 มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูง
- 2.2.4 มีช่องทางหรือเครือข่ายสำหรับการเผยแพร่และติดต่อในการวิจัย

3. ปัจจัยเกี่ยวกับบริบทของการวิจัย (Research Context) ปัจจัยส่วนนี้จะเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมและอาจตัดสินใจได้ไม่ถนัดนักว่ามีอยู่สมบูรณ์มากน้อยเพียงใดในสังคมของเรา แต่ส่วนที่มองเห็นได้ยากนี้เอง เป็นส่วนที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อคุณภาพของการวิจัย ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่

- 3.1 แบบแผนการแสวงหาความจริงที่มีมาแต่โบราณ
- 3.2 ความใจกว้างในการรับฟังคำติชม และการเปลี่ยนแปลง
- 3.3 ค่านิยมต่อการศึกษา
- 3.4 ความต้องการงานวิจัย
- 3.5 ผลตอบแทนที่ไม่ใช่วัตถุในการทำวิจัย เช่น ความก้าวหน้าทางวิชาการ การยอมรับจากวงการวิจัย
- 3.6 ความสัมพันธ์อันดีระหว่างระบบการศึกษากับระบบย่อยอื่น ๆ ในสังคม และระหว่างนักศึกษากับนักวิชาการสาขาอื่น ๆ
- 3.7 ความสัมพันธ์กับวงการศึกษ และวงการสังคมศาสตร์ในต่างประเทศ
- 3.8 ความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะหน่วยราชการ หรือหน่วยปฏิบัติอื่นใดกับหน่วยงานวิจัย

จรัส สุวรรณเวลา (2526) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัยไว้ว่า จะต้องประกอบไปด้วยโครงสร้าง ดังนี้

1. หน่วยปฏิบัติงานวิจัย ในการพัฒนาการวิจัย ความสามารถในการวิจัยเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องเสริมสร้างขึ้น โดยอาศัยความสามารถของนักวิจัยในเทคนิคเฉพาะที่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ซึ่งได้ขยายใหญ่ขึ้นจนมีขนาดพอที่จะเกิดพลังในการดำเนินการวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ และตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด จึงต้องใช้ศักยภาพที่เกิดขึ้นตามหน่วยปฏิบัติการวิจัยต่าง ๆ
2. การพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัย การพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวิชาการของมหาวิทยาลัย เป็นกลไกสำคัญที่จะนำการพัฒนาวิจัยไปสู่อุดมการณ์ที่พึงประสงค์ได้
3. การเผยแพร่ผลงานวิจัย มีทั้งในรูปแบบของการจัดพิมพ์เป็นเอกสาร และการจัดประชุมเสวนาผลงาน (Symposium) หรือการจัดประชุมเฉพาะเรื่อง เช่น การประชุมวิชาการ 700 ปี ลายเสือไทย เป็นต้น เหล่านี้จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดมีการวิจัยกันมากขึ้น

4. การพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการวิจัย เป็นการส่งเสริมสำหรับผู้ทำการวิจัยให้สามารถหาแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลพื้นฐาน (Base Data) เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานวิจัย

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการส่งเสริมวิจัยนั้น ย่อมมีทั้งลักษณะที่ส่งเสริมเป็นรายปัจเจกบุคคล คือตัวของนักวิจัยเอง และส่งเสริมบรรยากาศสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการที่บุคคลจะทำวิจัยขึ้นมา แนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจภายในตัวนักวิจัยเองนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ควรตระหนักมากที่สุด เพราะกิจกรรมการวิจัย จะเกิดหรือไม่เกิดนั้น ขึ้นอยู่กับความที่อยากทำวิจัยขึ้นมาของแต่ละบุคคล ส่วนการส่งเสริมบรรยากาศต่าง ๆ นั้นเป็นเพียงแนวทางในระยะต่อมาเท่านั้น ดังนั้น การส่งเสริมประเด็นแรกนี้ในสถาบันอุดมศึกษาจึงคำนึงถึงการสร้างเจตคติที่ดีในงานวิจัยสำหรับอาจารย์ เพราะเมื่ออาจารย์มีเจตคติที่ดี มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้า เรื่องต่าง ๆ เพื่อความรอบรู้แล้ว บรรยากาศการวิจัยก็จะเริ่มขึ้น ดังเช่น รายงานของคณะกรรมการพิจารณาการพัฒนาคณาจารย์ด้านการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง ที่สร้างอุปสรรคต่อการพัฒนางานวิจัยก็คือ เจตคติของผู้ทำวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากการทำวิจัยเพียงเพื่อผลิตผลงานเพื่อการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการจนทำให้ขาดพลังใจในการทำวิจัยเพื่อบุกเบิกแสวงหาความก้าวหน้าในตัวเอง เจตคติ อีกประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการวิจัย คือ การขาดเจตคติที่ดีต่อการวิพากษ์วิจารณ์ และการรับคำวิพากษ์วิจารณ์ในแวดวงวิชาการ เพราะการวิพากษ์วิจารณ์ในทางวิชาการนั้น จะก่อให้เกิดปัญหา ข้อสงสัย และจะเกิดความต้องการที่จะค้นคว้า วิเคราะห์ด้วยตัวเอง ทำให้เกิดมีการวิจัยขึ้นมาได้ ซึ่งการส่งเสริมดังกล่าว ควรจะมีภาคีโลบายดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)

1. ดำเนินการให้อาจารย์ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย
2. จัดให้มีการประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย
3. จัดให้มีรางวัลหรือยกย่องอาจารย์ที่มีผลงานวิจัยดีเด่น
4. จัดให้มีแกนนำ (Prime Mover) ในกลุ่มต่าง ๆ ของอาจารย์และเสริมสร้างให้เกิดมวลพลัง (Critical Mass) พอที่เป็นแรงผลักดันให้มีการวิจัยขึ้น
5. ปรับปรุงระเบียบวิธีการใช้ผลงานวิจัยประกอบการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความตั้งใจที่จะทำวิจัยซึ่งมีคุณภาพดี

ส่วนแนวทางการส่งเสริมการวิจัยแนวที่สองนั้น คือ การจัดสภาพและบรรยากาศในการสนับสนุนการวิจัยที่จะมีขึ้นของอาจารย์ เพราะถ้าสามารถสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับตัวอาจารย์ จนเขาต้องการที่จะทำวิจัยขึ้นแล้ว กลับปล่อยให้ทำไปตามบุญตามกรรม ในที่สุดความกระตือรือร้นที่จะทำวิจัยของอาจารย์ก็อาจลดลงและหมดไปได้ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงควรจัดสภาพบรรยากาศ หรือระดมทรัพยากรการวิจัยที่มีอยู่ในการสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศในการทำงานวิจัย ให้ดำเนินไปโดยต่อเนื่อง ในด้านนี้ พัทยา สายหู (2522) ได้เสนอว่าควรจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรการวิจัยขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและสนับสนุนในการทำงานวิจัยของอาจารย์ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้ปฏิบัติงานวิจัยเป็นหน้าที่พิเศษเฉพาะของหน่วยงาน จุดมุ่งหมายคือให้เกิดผลงานวิจัยขึ้นมาในสาขาวิชาการเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือเพื่อค้นคว้าวิจัยในปัญหาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจคาบเกี่ยวในหลายสาขาวิชา
2. เพื่อให้เป็นหน่วยบริการงานวิจัยของคณาจารย์โดยทั่วไป โดยองค์กรหรือหน่วยงานวิจัยนี้ต้องจัดหาอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการวิจัยต่าง ๆ มากขึ้น

ในขณะที่ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศด้อยพัฒนา ต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยเป็นอย่างดี จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ฐานะและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศขึ้นอยู่กับความสามารถในการวิจัยและการพัฒนา อย่างไรก็ตามความสามารถในการวิจัยและพัฒนา มีความหมายรวมถึงปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรการวิจัย และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรการวิจัย เช่น นักวิจัย งบประมาณ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัย ตลอดจนสถาบันทางเศรษฐกิจ และการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนา คงไม่สามารถทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรือง ไปในอัตรา หรือแนวทางที่ต้องการได้ ถ้าไม่มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการพัฒนาภาคต่าง ๆ เพราะความสนใจของนักวิจัยและความต้องการผลงานวิจัยในการพัฒนาประเทศ อาจไม่อยู่ในแนวทางเดียวกัน

การดำเนินงานวิจัยหรือการใช้ทรัพยากรการวิจัยในประเทศด้อยพัฒนาเท่าที่ผ่านมา มักเป็นไปโดยไม่มีแผนและการควบคุมที่ดี ปล่อยให้หน่วยงานวิจัยหรือนักวิจัยดำเนินงานไปอย่างอิสระ หน่วยงานวิจัยที่จัดตั้งขึ้นมามักเป็นหน่วยงานเล็ก ๆ มีนักวิจัยประจำเพียงไม่กี่คน การ

ตัดสินใจหรือเลือกโครงการวิจัย ก็เป็นไปตามความต้องการของคนเหล่านี้ แต่ขณะที่ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากได้จัดการหรือบริหารงานวิจัยอย่างดี มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยขนาดใหญ่ มีห้องทดลองที่ทันสมัย และไม่ปล่อยให้ให้นักวิจัยทำการวิจัยไปตามความพึงพอใจ หรือความใฝ่รู้ของตัวนักวิจัยเพียงอย่างเดียว หรือเพียงเพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์รอบตัวนักวิจัยเท่านั้น การบริหารหรือการจัดการวิจัยจึงเป็นเครื่องช่วยชี้แนะ ปรับปรุงหรือควบคุมแนวทางการวิจัยให้ขยายขอบเขตกว้างออกไปสู่กิจการทุกสาขาของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2524)

ในสถาบันอุดมศึกษานั้น ควรจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรการวิจัยขึ้นมาเพื่อเป็นผลในด้านการส่งเสริมและประสานงานการวิจัยภายในสถาบันให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะในการที่จะให้ได้มาซึ่งการวิจัยที่มีประสิทธิภาพนั้น ไม่เพียงแต่มีนักวิชาการ หรือนักวิจัยที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ และจำนวนเพียงพอเท่านั้น ยังต้องมีองค์ประกอบในการวิจัยอื่น ๆ อีก เช่น จะต้องมียงบประมาณ มีวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และการจัดการที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การดำเนินการวิจัยจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิจัยเป็นสำคัญ ดังมีผู้กล่าวไว้เกี่ยวกับการบริหารงานวิจัยทางอุตสาหกรรมว่า ในยุคของวิทยาการก้าวหน้าทุกวันนี้ ประสิทธิภาพของ โครงการวิจัยมิใช่ขึ้นอยู่กับการที่จะมีผลผลิตใหม่ในตลาดเท่านั้น เป็นเพียงพอ แต่ยังคงขึ้นอยู่กับกระบวนการตัดสินใจในการเลือกสรร ประเมินผล และควบคุมโครงการการวิจัย ฉะนั้นความสำเร็จของบริษัทยิ่งอยู่ที่เรื่องความสามารถในการจัดการที่ก้าวหน้า เพื่อให้บรรลุความสมบูรณ์แบบของการวิจัย (Sciler, 1965)

การวิจัยโดยทั่วไปนั้นถึงแม้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมต่าง ๆ ก็จริงอยู่ แต่การวิจัยจำเป็นที่จะต้องใช้ปัจจัยต่าง ๆ และทรัพยากรหลายอย่างในการสนับสนุนโครงการวิจัยแต่ละโครงการ ไม่ว่าจะเป็นด้านกำลังสมอง กำลังทุนทรัพย์ และเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ อีกมาก โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยนั้นมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการสนับสนุนการวิจัยเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด ดังนั้นการกำหนดนโยบาย ทิศทาง และแผนการวิจัยจึงเป็นกระบวนการของการบริหารการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง มิฉะนั้นแล้วอาจเกิดปัญหาขึ้นต่าง ๆ นานา อันทำให้กระบวนการการวิจัยไม่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ และสังคมได้ ดังเช่น คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2527) ได้กล่าวถึงปัญหาในการบริหารงานวิจัยทั่วไปดังนี้

1. ขาดนโยบายระดับชาติ
2. ทรัพยากรกำลังคนมีจำกัด
3. งบประมาณการวิจัยค่อนข้างจำกัด
4. ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน
5. การติดตามผลการวิจัยยังไม่ได้เต็มที่

ดังนั้น การที่จะประยุกต์กิจกรรมการวิจัยทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยตรงนั้น ต้องอาศัยการบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีนโยบายการวิจัยที่ชัดเจน มีทรัพยากรเพียงพอในการวิจัย มีงบประมาณสนับสนุน มีการประสานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมกับสามารถติดตามและประเมินผลการวิจัยได้อย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในระดับทั่วไป หรือในระดับสถาบันก็ตาม

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า กิจกรรมการวิจัยต่าง ๆ นั้น สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยเป็นฐานและกำลังสำคัญอย่างหนึ่งทีเดียว เพราะถือว่าสถาบันอุดมศึกษานั้นประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ อันหลากหลายในสาขาวิชาต่าง ๆ และมีทรัพยากรที่สามารถสนับสนุนการวิจัยอยู่มาก ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องมีแนวทางการบริหารงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมด้วย กล่าวคือ การวางแผนพัฒนาการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเป็นการกำหนดปัจจัยต่าง ๆ ในการวิจัย เพื่อพัฒนาสภาพการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ และมีความชัดเจน ในกระบวนการวิจัยของหน่วยงาน ทั้งนี้เพื่อความ เป็นเอกภาพในการสนองนโยบาย ด้านการวิจัยของสถาบัน

จรัส สุวรรณเวลา และคณะ (2528) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยทั่วไป ว่าอย่างน้อยควรมีกองการส่งเสริมการวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจนของมหาวิทยาลัย

ในการพัฒนาการวิจัยในมหาวิทยาลัย การกำหนดทิศทางการวิจัย จะมีส่วนช่วยให้กิจการตามหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ดำเนินไปโดยมีเป้าหมายที่เหมาะสมและสอดคล้องกันทั้งมหาวิทยาลัย ตลอดจนเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

2. การจัดสร้างองค์การบริหารและการจัดการ

เพื่อเป็นการตอบสนองความจำเป็นในการบริหารงานวิจัย จึงต้องมีโครงสร้างองค์กรที่จัดขึ้นเป็นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าวทุกระดับ และมีการบริหารงานที่ให้ผู้วิจัยทำงานได้คล่องตัว บุกเบิกในแนวทางที่ค้นพบขึ้นใหม่ได้ มีการจัดการและเน้นที่ผลงานเป็นสำคัญ แต่มีกลไกในการติดตาม ตลอดจนมีมาตรการในการรักษาคุณภาพของผลงานวิจัยด้วย

3. การส่งเสริมคุณภาพงานวิจัยและผู้วิจัย

การพัฒนาศักยภาพทางการวิจัยของอาจารย์ เริ่มต้นด้วยการสรรหาและคัดเลือกอาจารย์ โดยพิจารณาความสามารถด้านวิจัยด้วย แนวคิดของการบริหารบุคคลจะต้องให้ความสำคัญกับการกิจด้านวิจัย ระบบการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ จะต้องพิจารณาจากผลงานที่มีคุณภาพ นอกจากนั้น อาจารย์ที่ปฏิบัติงานประจำไปแล้วระยะหนึ่ง ควรจะได้มีโอกาสหมุนเวียนไปเพิ่มพูนความรู้วิชาการของตน ด้วยการวิจัยค้นคว้าเขียนตำรา เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ ซึ่งจะทำให้อาจารย์มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดความรู้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่นิสิตอย่างแท้จริง รวมทั้งช่วยเสริมสร้างวิชาการแขนงต่าง ๆ ให้ทันสมัยและก้าวหน้ายิ่งขึ้นด้วย

การจัดการพัฒนาคณาจารย์ด้านวิจัยจะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสามารถในการวิจัยของอาจารย์ด้านต่าง ๆ นับตั้งแต่ความรู้ในหลักและกระบวนการเขียนโครงการ ตลอดจนทักษะในการใช้เครื่องมือเพื่อการวิจัย ในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยการพัฒนาเจตคติด้านการวิจัย เพราะถ้าอาจารย์ทำวิจัยเพียงเพื่อประโยชน์ในความก้าวหน้าของตนเองเท่านั้น ก็ไม่ช่วยสร้างบรรยากาศและค่านิยมที่ยอมรับว่าการวิจัยคือกระบวนการสร้างความรู้และวิจารณญาณ รวมทั้งเป็นกระบวนการที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นิสิตด้วย

4. การส่งเสริมการบริการ

ส่วนที่ส่งเสริมการวิจัย หมายถึง ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัย ห้องสมุด ศูนย์บริการต่าง ๆ เช่น ศูนย์เครื่องมือ หรือสถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จะต้องได้รับการสนับสนุนให้อยู่ในรูปที่จะสนองความจำเป็นด้านการวิจัยได้และให้ความสำคัญต่อการวิจัยในระดับสูง โดยจัดสรรทรัพยากรในส่วนที่ส่งเสริมการวิจัยให้มากขึ้น ปรับปรุงระบบและการจัดการให้สามารถบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การเผยแพร่ผลงานวิจัย

การเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็นการแสดงบทบาททางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่มีต่อสังคมและเป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับวงการอื่น การเผยแพร่ทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับประชากรเป้าหมายที่ต้องการ การเผยแพร่สู่ประชาชนในวงกว้างเป็นการเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการวิจัย หรือเป็นข่าวการค้นพบที่น่าสนใจ ทำได้โดยผ่านสื่อมวลชน และจัดทำเป็นเอกสารข่าว ส่วนการเผยแพร่ในหมู่นักวิชาการ อาจจัดทำเป็นรูปเล่มแบบ monograph ที่มีรายละเอียดด้านเทคนิคสำหรับนักวิชาการอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้ รูปเล่มแบบ pocket book เหมาะสำหรับการให้ความแก่คนที่มีการศึกษา แต่อาจไม่ต้องเจาะจงตามสาขา และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ก็อาจเผยแพร่ในรูปของการประชุมสัมมนา ซึ่งเป็นการเผยแพร่ในกลุ่มวิชาการหรือผู้ใช้ผลงานโดยตรง

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นเฉพาะภารกิจหลัก 3 ประการคือ ด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ, 2530)

ในแง่ของนโยบายและทิศทางการวิจัยโดยทั่วไป สถาบันอุดมศึกษาได้แสดงความตระหนักและรับรู้นโยบายการวิจัยจากแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นแนวทางในการ

ดำเนินงานวิจัยของสถาบัน แต่ในการปฏิบัติจริง การวางแผนงานและทิศทางการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ปรากฏว่ายังไม่ชัดเจนหรือมีมาตรการเพียงพอที่จะชี้แนะและควบคุมการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมการดำเนินงานและผลิตผลของการวิจัยจึงแตกต่างกันไปตามศักยภาพความพร้อม และลักษณะเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ มากกว่าที่จะมุ่งเน้นให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานระดับชาติ

สำหรับการบริหารงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษานั้นปรากฏว่า มีทั้งในรูปแบบที่มีการจัดองค์กรและหน่วยงานในรูปของฝ่ายวิจัยและสถาบันวิจัยขั้นต้นแล้วรับผิดชอบงานด้านนี้โดยตรง และแบบที่ดำเนินการโดยคณะวิชา ภาควิชา คณาจารย์และหน่วยงานลักษณะอื่น ๆ ที่ทำงานหลักด้านการสอนและการให้บริการทางวิชาการควบคู่กันไป โดยที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับจะมีการบริหารงานวิจัยทั้ง 2 รูปแบบประกอบกัน ในช่วงเวลาระหว่างแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 4 มาถึงช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 ได้มีแนวโน้มของการจัดตั้งองค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบงานวิจัยโดยตรงเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับ และหน่วยงานที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับทิศทางและนโยบายของการวิจัยในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ การที่สถาบันอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อการจัดองค์กรและหน่วยงานวิจัยขั้นต้นโดยตรง ย่อมหมายถึงการเพิ่มโอกาสในการวางแผนและการดำเนินงานวิจัยที่มีรูปแบบเป็นระบบและมีทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่องานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา ก็คือ เรื่องของงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการวิจัย งบประมาณการวิจัยที่สถาบันอุดมศึกษาได้รับจากรัฐบาลมีสัดส่วนที่น้อยมากและเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย จากช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 4 มาถึงช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 คือ จากร้อยละ 2.32 เป็นร้อยละ 2.93 ยิ่งกว่านั้นในการปฏิบัติจริง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐยังรับงบประมาณการวิจัยต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนอยู่เสมอ สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้รับเงินสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนต่าง ๆ อีกเป็นสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งขึ้นไปของค่าใช้จ่ายในการดำเนินการวิจัยทั้งหมด โดยเป็นงบประมาณจากรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเองและจากแหล่งทุนอื่น ๆ ทั้งภายใน

และภายนอกประเทศ จึงนับว่าสถาบันอุดมศึกษามีความสามารถพึ่งพาตนเองได้มากพอสมควร และมีแนวโน้มที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นในระยะต่อไปด้วย

สำหรับการพัฒนาคณาจารย์ประจำในการวิจัยนั้น สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้ดำเนินงานด้านนี้อย่างจริงจังและกว้างขวางเพิ่มขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านการฝึกอบรม การประชุม-ปฏิบัติการ การจัดหาแหล่งทุนและวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนและส่งเสริมความรู้ความสามารถในการทำวิจัยของอาจารย์ โดยที่สถาบันอุดมศึกษามักจัดตั้งหน่วยพัฒนาอาจารย์หรือหน่วยงานที่มีลักษณะเทียบเคียงกันขึ้นมาดำเนินงานด้านนี้ค่อนข้างสม่ำเสมอมากขึ้นตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย ผลปรากฏค่อนข้างสอดคล้องตรงกันว่าการดำเนินงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา ยังมีปัญหาอยู่มากในทุกขั้นตอนของทั้งระบบ คือ ตั้งแต่การขาดนโยบายและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนในระดับสถาบัน ปัญหาการบริหารงานวิจัย การขาดงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอและเหมาะสม การขาดนักวิจัยที่มีคุณภาพ ปัญหาด้านความร่วมมือประสานงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนการขาดกลไกการติดตามผลและควบคุมคุณภาพของงานวิจัย

ในการประเมินความคิดเห็นจากผู้บริหารหน่วยงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา ปัญหาและอุปสรรคที่ได้รับการเน้นความสำคัญตรงกันมากที่สุด คือ ปัญหาด้านงบประมาณและค่าใช้จ่ายสนับสนุนการวิจัย ส่วนปัญหารองลงไปที่มีความแตกต่างกันบ้าง ได้แก่ การขาดนักวิจัย บุคลากรสนับสนุนการวิจัย ระบบการบริหารงานและการสนับสนุนของสถาบันและความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

ทัศนะ ภาวนันท์ และคณะ (2533) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์และประเมินการปฏิบัติภารกิจของฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในรอบสิบปีแรกของการจัดตั้งฝ่ายวิจัย ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2533 โดยการสำรวจเอกสารและความคิดเห็นเชิงประเมินของคณาจารย์และนักวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสรุปดังนี้

ฝ่ายวิจัยมีรูปแบบการบริหารงานด้านนโยบายและประสานงาน ไม่มีหน่วยปฏิบัติงานวิจัยเอง เป็นรูปแบบการกระจายความรับผิดชอบ ทั้งนี้ความคิดเห็นเชิงประเมินของคณาจารย์

ทั้งจากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสัมมนา ผลการวิจัยในชั้นแรกมีความสอดคล้องกันว่า ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา การดำเนินงานของฝ่ายวิจัยมีสัมฤทธิ์ผลในระดับปานกลาง มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมของกลไกการวิจัยในระดับต่ำ แต่ก็เห็นว่าควรใช้กลไกดังกล่าวในการสร้างงานวิจัยต่อไป นโยบายการวิจัยของมหาวิทยาลัยยังเข้าใจไม่ตรงกันดีนัก มีความจำเป็นที่จะต้องเร่งสร้างผู้นำและบุคลากรทางการวิจัยและผู้ช่วย สำหรับการพัฒนาศักยภาพการวิจัยนั้น กลไกที่ฝ่ายวิจัยมีอยู่ช่วยพัฒนานักวิจัยในระดับค่อนข้างสูง ในเรื่องของทุนวิจัยพบว่ามี ความพอใจในระดับปานกลางกับเกณฑ์การขอทุนวิจัย ยกเว้นเรื่องปริมาณเงินทุนและปริมาณเงินสมนาคุณ ในเรื่องของการเผยแพร่ผลงานวิจัยนั้นเห็นสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะให้มีการแถลงข่าวต่อมวลชนเมื่อมีการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ สำหรับการเผยแพร่โดยใช้วิธีอื่น ๆ ก็เห็นว่ามี ความเหมาะสม ตีอยู่แล้ว โดยมีข้อเสนอแนะสำคัญ คือ

1. นโยบายในการสร้างกลุ่มผู้นำในการวิจัย มีความจำเป็นเร่งด่วนสูง ทั้งเพื่อการผลักดันทิศทางการใหม่ในการวิจัย และการทดแทนบุคลากรชั้นนำที่จะครบเกษียณอายุ
2. นโยบายควรเร่งสนับสนุนการวิจัยเพื่อเสริมการเรียนการสอน เน้นการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อเป็นการเสริมการผลิตบัณฑิต สร้างความร่วมมือให้กับอนาคต
3. นโยบายพึงส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาให้ครบวงจร โดยร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน วิจัยจากระดับภาคสนาม ห้องปฏิบัติการ ไปสู่การประยุกต์ใช้ให้กับภาครัฐและอุตสาหกรรม
4. ทิศทางการวิจัย ปัจจุบันเน้นมากทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ควรรีบเสริม การวิจัยระบบสาขาสาขา ซึ่งมหาวิทยาลัยมีศักยภาพสูง และจะจำเป็นมากสำหรับอนาคต
5. ในการบริหารควรสร้างกลไกที่จะทำให้เกิดการรับฟังซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้วิจัย ซึ่งมีมุมมองและความสนใจเฉพาะทาง กับผู้บริหารซึ่งมองปัญหาในระดับมหภาค ให้ทุกฝ่ายสามารถ เข้าใจและประสานแนวความคิดและการปฏิบัติได้ โดยฝ่ายวิจัยช่วยดูแลและอำนวยความสะดวก ควรมีการประชุมประสานงานกับคณะมากกว่าปีละ 2-3 ครั้ง

6. ควรสนับสนุนการพัฒนาอาจารย์ให้เป็นนักวิจัยดีเด่น เสริมบทบาทให้อาจารย์เป็นผู้อำนวยการสอนและวิจัย มีการแลกเปลี่ยนผู้วิจัยผู้เชี่ยวชาญ จากภายในและภายนอกประเทศ เน้นทัศนคติและพฤติกรรมของผู้วิจัยที่มีสำนักทางวิชาการสูง ส่งเสริมอาจารย์ที่มีภารกิจการสอน ให้สามารถจัดเวลาและสัดส่วนในการสอนและการวิจัยให้เหมาะสม สนับสนุนความก้าวหน้าทางตำแหน่งของนักวิจัยในสถาบันวิจัย จัดหาทุน สร้างแรงจูงใจให้กระตือรือร้นในการทำวิจัยควบคู่กับการควบคุมให้งานวิจัยมีคุณภาพ ส่งเสริมให้นิสิตบัณฑิตศึกษา และนิสิตระดับปริญญาตรีปีสูง เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย

7. การหาแหล่งทุนภายนอกควรกระทำในระดับมหาวิทยาลัย มีวิธีปรับเงินทุนให้หมุนเวียนเพื่อช่วยในการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว มีการประชาสัมพันธ์ถึงแหล่งทุนทั้งของมหาวิทยาลัยและแหล่งทุนภายนอก และวิธีการขอรับทุนให้กับนักวิจัยอย่างสม่ำเสมอ ควรให้มีทุนวิจัยที่ไม่ถูกจำกัดด้วยระยะเวลา ในการยื่นเสนอโครงการ สามารถขอได้ตลอดปี มีการติดตามงานใกล้ชิดเป็นระยะสม่ำเสมอ ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาในโครงสร้างรองรับการวิจัย คำนึงถึงจุดพึ่งเน้นของนักวิจัยชำนาญการและมือใหม่

8. ระบบฐานข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก ซึ่งทางฝ่ายวิจัยได้ดำเนินการรวบรวมมาได้ระยะหนึ่งแล้วนั้น ระยะถัดไปควรเน้นการนำไปใช้ประโยชน์โดยหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยและการป้อนข้อมูลกลับสู่ฝ่ายวิจัยต่อไป

9. มหาวิทยาลัยควรรวมผลงานวิจัยเป็นกลุ่มตามสาขาวิชา มีการตีพิมพ์ผลงาน และจัดการประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยมีแผนระยะยาว กำหนดตารางเวลาไว้อย่างแน่นอน

เพอร์กินส์ (Perkins, 1973) ได้ศึกษาหน้าที่และภารกิจด้านวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา สรุปได้ว่า แต่เดิมการสอนและการวิจัยนับเป็นงานประเภทเดียวกัน แต่ในปัจจุบันการสอนและการวิจัยจัดเป็นภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีลักษณะต่างกัน และมีบ่อยครั้งที่พบว่า การทำงานทั้งสองประเภทมีลักษณะตรงกันข้ามกัน และต้องการโครงสร้างของระบบงานต่างกัน จึงได้มีผู้เสนอให้แยกภารกิจการสอนและการวิจัยออกจากกัน แต่พยายามหาหนทางให้กิจกรรมทั้งสองประเภทสมดุลย์กัน ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ผลงานวิจัยใหม่ ๆ มีมากขึ้น ทำให้การจัดการเรียน

การสอนในมหาวิทยาลัยยากยิ่งขึ้น ก่อนศตวรรษที่ 19 งานวิจัยยังคงแฝงอยู่ในการสอน ต่อมา การให้ทุนการศึกษาและทุนการวิจัยมีผลกระทบโดยตรงต่อการสอน อาจารย์ผู้สอนสามารถนำผล วิจัยมาใช้ประโยชน์ต่อการสอน ซึ่งทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนการศึกษาของ นักศึกษาก็เปลี่ยนเป็นการศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยมหาวิทยาลัยเป็น เพียงผู้ให้คำแนะนำเท่านั้น ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ที่ดีต่อการเรียนการสอน แต่บางครั้งมีปัญหา เพราะผลงานวิจัยใหม่ ๆ อาจขัดแย้งกับแนวคิดแบบเก่า ๆ ในปัจจุบันนี้การวิจัยเปลี่ยนแปลงจาก การทำเป็นรายบุคคลมาเป็นการทำวิจัยเป็นหมู่คณะ โดยที่ต้องอาศัยห้องทดลอง เครื่องมือ และ การศึกษานอกสถานที่ประกอบด้วย และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผลการวิจัยจะต้องสอดคล้องกันกับ ความต้องการของสังคม และงานวิจัยจะมีประสิทธิภาพหรือได้รับการยอมรับหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับ ความตั้งใจและความเอาใจใส่ของผู้วิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย